

Slovo o svadbe z môjho domova

(Trnava pri Laborci, okres Michalovce)

Už od najstarších čias svadobný obrad v rodinách našich predkov bol obradom najslávnostnejším, najradostnejším a obradove najbohatším. I keď svoj slávnostný a radostný charakter si ponechal až dodnes, stratil však mnohé prvky obradovosti a obmedzil sa i časove.

Ťažko dnes uverí vnučka alebo vnuk svojej babičke, keď im rozpráva, že jej svadba trvala skoro týždeň. Áno. Dnes si to ťažko vieme predstaviť. Ale už niekoľko rokov sa zaoberám svadbou v svojom rodisku a presvedčil som sa, že tomu skutočne tak bolo.

Hodnotiac svadbu v minulosti z dnešného hľadiska, môžeme ju pre lepšie pochopenie rozdeliť na tri hlavné časti:

I. Predsvadobné obrady, kde môžeme zadeliť:

1. „Ohľedi“ — 2. „Pisaňe ohlaskou“ — 3. „Odvadaňe xustki“ — 4. „Volaňe na vešeľe“ —

5. „Nošeňe darunkou mlažatom“ — 6. „Zbiraňe barveňku“ — 7. „Družbouske“.

II. Samotná (vlastná) svadba, do ktorých patria obrady:

1. „Vence“ — 2. „Rozdavaňe pokrejdou“ — 3. „Priход starejšoho a maršauku po vence“ — 4. „Pre veľkú svatku“ — 5. „Vipitovaňe mladoho do prišahi“ — 6. „Vipitovaňe mladej do prišahi“ — 7. „Šezeňe za stolom u mladej“ — 8. „Vipitovaňe u mladej spoločne“ — 9. „Šezeňe za stolom u mladoho“ — 10. „Priход kolačkarkou“ — 11. „Vožeňe častki“ — 12. „Čepeňe mladej“ — 13. „Priход pridančanou“ — 14. „Redovi“.

III. Posvadobné obrady:

1. „Pohlotki“ — 2. „Kovaňe mladej“ — 3. „Hoscina“.

Predsvadobné obrady

V snahe podať čo najkonkrétnejší obraz svadby v minulosti, pokúsím sa celý jej priebeh osvetliť na konkrétnom deji.

Svadobný obrad odohráva sa v malej východoslovenskej dedinke Trnava pri Laborci v jeseni roku 1906.

Na začiatok niekoľko slov o rodine Puškárových, kde bola vychovaná naša hrdinka-Marienka, ktorá sa vydávala za svojho milenca Jozefa Chochola.

V rodine Puškárových, podobne ako vo väčšine rodín našej obce, ako sa hovorí, klobúk nosil otec, ktorý takmer dennodenne pokradomky navštevuje krčmu, kam nosí posledné peniaze za pálenku. Doma vždy je nafúkaný a povýšenecký. Svoju manželku bije a núti ju robiť iba to, čo sa jemu páči. Samozrejme, ona s tým nesúhlasí, a preto rodinné roztržky sú

u nich na dennom poriadku. Počas jednej takejto rodinnej zvady prichádza do ich domu bratranec starého Puškára, ktorý ho vyhreší pre jeho nepekne počínanie. Radí mu, že je na čase, aby už raz prestal piť, lebo ak si bude počínať tak aj naďalej, sotva sa nájde mladík, ktorý by si chcel zobrať jeho dcéru za manželku.

V ten istý deň rodina Puškárových naplánovala si previesť vinobranie, na ktoré ako pomocníčky pozvala si tetku Košutovú a kmotru Bajusovú. Pri vinobraní reč šla o všetkom možnom, medzi iným i o tom, že minulú nedeľu bola v dedine zábava, na ktorej Marienka Puškárová, ktorej iba v máji bolo 16 rokov, mala veľký úspech. Obaračky postupne nadviazali rozhovor o tom, že už by sa mohla i vydať. Úroda hrozna v tomto roku bola naozaj hojná, nuž tetka Košutová navrhla starému Puškárovi, že vína tej

jesene bude dost, a preto môže vystrojiť svojej Marienke svadbu. Marienkinmu otcovi spočiatku sa to nejako nepozdávalo, no predsa povedal, že jemu je jedno urobiť Marienke svadbu kedykoľvek.

Marienka mala niekoľkých uchádzačov, ktorí by sa s ňou hneď oženili, no najviac do úvahy prichádzali Michal Mišľan a Jozef Chochol. Starý Puškár viac chcel Mišľana a matka s Marienkou Chochola, mladíka nie veľmi bohatého, ale povahove veselého i poriadnych rodičov. Uchádzači takmer každodenne prichádzali k Marienke a zavše jej nosili sladké podarúňky. Mišľan mal v októbri narukovať k vojsku, a preto šťastie sa klonilo na stranu Chochola. Otec síce chcel, aby Marienka čakala za Mišľanom, až sa vráti z vojny. S konečnou platnosťou v prospech Chochola rozhodla neprijemná udalosť v dome Puškárových. Jedno nedeľné ráno, keď starý Puškár opravoval hnojnicu, frkol mu do oka klínce, a tak na dlhší čas ochorel. Preto aj sám uznal, že čakať za Mišľanom bude zbytočné a privolil vydať svoju dcéru za Chochola.

Keď sa Chochol dopočul, že Marienkin otec privolil k svadbe, rozpovedal ešte celú záležitosť svojim rodičom, ktorí s ním celkom súhlasili. Po súhlase Marienkiných i svojich rodičov rozhodol sa Chochol poslať vo štvrtok do domu Marienkiných rodičov vohľadníka, ktorý sa s nimi mal dohovoriť o svadbe. Vohľadníka posielali tajne, aby prekvapil rodičov mladuchy. Tak sa v dedine praktizovalo od nepamäti, a preto tak urobil i náš Jožko. Nad voľbou vohľadníka Jožko sa dôkladne zamyslel, lebo ten ho mal reprezentovať u Marienkiných rodičov. Vybral Jána Romana, človeka skúseného v podobných prípadoch.

Roman skutočne vo štvrtok večer zavítal k Puškárovým. Jeho návšteva Marienku i jej rodičov neobyčajne prekvapila, lebo Jožko sa ani len slovom dovtedy nezmenil, čo hodlá podniknúť. Puškárovi vohľadníka milo prijali a po výmene niekoľkých priateľských slov Marienka sa pekne vyobliekala i odišla do krčmy pre pálenku. V krčme hneď všetci prítomní vedeli, o čo pôjde u Puškárových.

Kým sa Marienka s pálenkou vrátila, rodičia sa s vohľadníkom dohodli. Súhlasili s tým, aby sa Marienka vydala za Jožka Chochola. Po dohode nasledovalo krátke pohostenie, a keď sa už Roman poberal domov, Marienka mu dala prsteň pre Jožka ako symbol toho, že jej rodičia i ona s ním súhlasia.

Po vohľadoch v najbližšiu sobotu Jožko s Marienkou i jej matkou išli do susednej dediny Vinného na notársky úrad písať ohlášky. Ešte cestou z Vinného uzhodli sa, že ráno v nedeľu pôjdu popísať ohlášky na farský úrad v Trnave. Ako sa dohovorili, tak aj učinili. V nedeľu na konci bohoslužieb pán farár oznámil všetkým prítomným v kostole, že Jožko Chochol a Marienka Puškárová rozhodli sa vstúpiť do stavu manželského; obrátil sa na všetkých s prosbou, ktorí by vedeli o nejakej prekážke brániacej im v tom, aby to hlásili na farskom úrade. Tieto slová pán farár opakoval potom ešte po dve nasledujúce

nedele, a keďže nebolo žiadnych prekážok, ktoré by našim snúbencom hatili uzavrieť manželský zväzok, za necelé tri týždne slávila sa svadba.

Hneď po prvej ohláške Jožko s Marienkou a jej matkou začali rozmýšľať, koho pozvú na svadbu. Príbuzných na obidvoch stranách bolo naozaj neúrekom, a preto otázka, koho pozvať a koho nie, bola skutočne ťažká. Po niekoľkých dňoch rozmýšľania a rád s konečnou platnosťou sa uzhodli iba na kandidátke „starostu“ a „maršauku“, ktorí už v nasledujúcu sobotu mali za povinnosť dôjsť k Marienkiným rodičom pre tzv. „xustku“. Voľba týchto funkcionárov bola nie najľahšia, lebo oni sa mali postarať o celý priebeh svadby.

Ešte v stredu večer po prvej ohláške Jožko oznámil voľbu starostu a maršauku svojim rodičom, s čím oni súhlasili, a preto v piatok zašiel i pozval si za starostu Jána Štofu a za maršauku Michala Mataščíka, mladých ženáčov zo svojho príbuzenstva. Spomínaní s funkciou súhlasili a hneď na druhý deň v sobotu večer zašli za Jožkovými rodičmi, s ktorými spolu navštívili rodinu Puškárových, aby sa dohovorili na tom, čo dajú Marienke do „častki“. Po dlhšom dohadovaní uzhodli sa na 6 korcoch pôdy, jednej krave a 200 zlatovkách do „xustki“.

Nasledujúcu nedeľu popoludní Marienka s Jožkom rozhodli sa pozývať na svadbu mládež. Jožko pozýval svojich príbuzných a Marienka tiež svojich. Spolu nepozývali, lebo ak by boli mali na svoju svadbu osobne spolu pozvať toľkú mládež, tak aby im na to určite nestačil poldeň. Marienka mala pozvať 18 dievčiat a 9 mládencov, Jožko zas 21 mládencov a 4 dievčatá. Mladoženích pozýval dievčatá za „svatki“ a mládencov za „družbou“, mladucha zas dievčatá za „družički“ a mládencov za „družbou“. Od tej nedele pozvané družice každý večer prichádzali mladuche pomáhať šiť a pripraviť všetko potrebné. Ona sama v tomto týždni šila pre Jožka košeľu, ktorú mal obliecť večer v druhý deň svadby, keď s ňou mal ísť tancovať radový tanec — „redovi“.

V pondelok ráno si Jožko ešte spomenul, že zabudol pozvať jedného z dôležitých funkcionárov svadby, a to „zastavnika“, ktorý na jeho svadbe mal byť Mikuláš Mazúr, preto nemeškal a hneď ho pozval.

Okrem už uvedených hostí bolo ešte treba pozvať tzv. „sokački“ a „čopnarou“, ktorí sa mali postarať o to, aby svadobníci mali za svadobným stolom pred sebou dostatok jedla i nápojov. Týchto však pozývali už matky snúbenecov v nedeľu večer, keď Jožko s Marienkou pozývali príbuzných z mládeže.

Pozývaní príbuzní, počínajúc od tej nedele, začali neveste i ženichovi nosiť rôzne dary. Marienke vo väčšine prípadov nosili látky na šaty a Jožkovi zasa košeľe, kravaty, ba jedna z jeho sestier kúpila mu i topánky.

Posledné dni pred svadbou ubehli ako voda. Marienka ešte v piatok večer v týždni pred svadbou do-

hovorila sa so svojimi družicami, že v nasledujúci deň pôjdu do lesa zbierať barvienok, z ktorého mali uvíť venčeky potrebné farárovi v kostole pri sobáši.

V sobotu popoludní spoločne s mladuchou všetky „družički“ pobrali sa do lesa zbierať barvienok. Cez celý čas, ako družice zbierali barvienok, Marienka plakala pod tzv. „plakšivim dubom“ za svojou dievčenskou slobodou. Keď družice nazbierali dostatočné množstvo barvienku, Marienka ich ponúkla pálenkou, a čo z nej ostalo, vyliala hore spomenutým „plakšivim dubom“. Takto robili všetky dievčatá pred svadbou a takto urobila i naša Marienka.

Popoludní v nedeľu tretej ohlášky bolo v dome rodičov mladoženicha tzv. „družbouske“. Pri tomto

tanci mládež mala možnosť natancovať sa, lebo v nasledujúce dni svadby muzikanti väčšinou hrali stolujúcim hosťom.

Asi okolo deviatej hodiny večer, keď mládež bola v najlepšej nálade, z ničoho nič začala sa bitka, ktorá najmä v dávnejšej minulosti bola sprievodným znakom takmer každej svadby. Teraz mládenci Benda a Labáš začali sa biť, lebo jeden chcel, aby hrali čardáš a druhý poľku. Celá nepríjemná záležitosť skončila tým, že Labáša niekto píchol nožom do drieku, a tak hlboko, že ho hneď museli odvieť do nemocnice. „Družbouske“ však i po bitke normálne pokračovalo až do príchodu Jožkovho, ktorý odviezol muzikantov do domu Marienkiných rodičov, kde skoro ráno asi od druhej po polnoci mali vyhrávať „vence“.

Samotná (vlastná) svadba

Niektorí z mládeže po skončení družbovského tanca išli spať domov, no väčšina hneď za muzikantmi rozhodli sa prespať do „vencov“ u Puškárových. Nanosili do izby slamy a tam spoločne spali až do druhej hodiny, kedy začali vence. Dievčatá Golmicová a Fedorčáková sotva sa prebudili, hneď išli zobudiť svoje kamarátky, ako im to večer boli sľúbili.

Keď muzikanti videli, že už je dosť prítomných na vencoch, začali hrať melódiu charakteristickú pre ne. Prvé „družički“ doniesli na stôl barvienok a začali viť venčeky. Niektoré z prítomných dievčat im pri tom pomáhali, no väčšina ich spievala, že:

Perši kohuci špivali,
hore družički zhaňali:
„Stavajce hore družički,
vijce želeni vinočki “

A hneď na to:

Zišij, bože, z ňeba,
bo nam ce tu treba,
[: vinok začíname,
k Tebe še volame:]

Tiež:

Ej, na zahumňu [:xtos'kaľ štreliu:],
ej, do valala [:hlas uderiu:].

Ej, sluxaj Marčo [:jak ce laju:],
ej, jak ce od Joška [:odhvarjaju:].

Keď družice uvili venčeky, Marienka a Jožko začali prítomných ponúkať pálenkou a prvé družice za nimi ponúkali so zákuskami. Potom prvé družice Golmicová a Fedorčáková spomenuli si, že ich ešte očakáva jedna povinnosť bezprostredne spätá s vencami: rozdať „pokrejdi“ pre družbov. Preto nič nemeškali,

zobrali krabičku s „pokrejdami“ a začali každému družbovi po jednej pripínať za klobúk.

Ráno asi okolo siedmej hodiny mládež sa pomaly rozišla, aby sa doma pekne vyobliekala a vrátila sa opäť do domu svadobníkov.

Keď Jožko sa vrátil z „vencov“, našiel už doma „starostu“ Štofu a „maršauku“ Mataščíka, ktorí tu sedeli za stolom a hostili sa. Po krátkom pohostení odobrali sa do domu rodičov mladuchy pre tzv. „vence“, ktoré zavčasu ráno uvili prvé družice. Vo dverách u Puškárových očakávalo ich niekoľko žien, ktoré nie a nie vpustiť ich do izby. Vpustili ich iba vtedy, keď dostali tzv. „mitne“. Keď sa po krátkej hádke starostovia dostali cez prah do izby, tu opäť nastali hádky, no teraz už v piesňach:

Prišli do nas, prišli, pitače po vence,
aľe jim ňedame, bo su ňe mladence.

Prišli do nas, prišli, dvomi ňejednakí,
jeden peľexati a druhi zubati.

Kedi še pitače po vence zbiraľi,
ta voňi za tizžeň bočkori plataľi.

Hádku starostov s družicami rozriešila rozumná mladá nevesta Helena Lechkarová, ktorá čoskoro doniesla a odovzdala im dary, ktoré oni zobrali a odniesli do domu ženicha.

Keď sa starostovia vrátili do domu rodičov mladoženicha, tu sa už tancovalo v plnom prúde. I oni si išli trošku zatancovať, no iba nakrátko, lebo za niekoľko minút mali ísť pre veľkú svatku. Teraz však šli nielen oni dvaja, ale šli spoločne so všetkými prítomnými hosťami, mladými i starými. Na čele všetkých kráčal „zastavnik“ Mazúr. Veľká svatka Vaľková najbližších z príbuzenstva pohostila, zástavníka obda-

řila zástavou z hodvábnych šatiek a v doprovode svadobníkov došla i ona na svadbu do domu rodičov mladoženícha.

Predpoludním starší z príbuzenstva donášali do domu svadobníkov rôzne pokrmy, pálenku i víno.

Keď sa svadobný sprievod s veľkou svatkou vrátil do mladoženíchovho rodičovského domu, začala tu opäť muzika. Vyhrávala iba nakrátko, lebo približne za pol hodiny už sa začalo tzv. „vipitovaňe mladoho do prísaňi“. Pytač Štofa v mene mladoženícha lúčil sa s jeho rodičmi i príbuznými. Prítomní hostia prítom spievali piesne, úzko súvisiace s týmto aktom.

Po „vypytaní“ celý svadobný sprievod pobral sa so spevom do domu rodičov mladuchy, kde bolo „vipitovaňe mladej“. Marienka, prítomní príbuzní a hlavne rodičia cez celý čas „vipitovaňa“ plakali.

Keď sa skončilo „vipitovaňe“ mladuchy, celý svadobný sprievod odobral sa do kostola, kde bol sobáš.

Po celý čas od domu rodičov mladoženícha do domu rodičov Marienky, aj po ceste do kostola, účastníci svadobného obradu spievali priliehavé svadobné piesne.

Krátko pred odchodom do kostola tetka Rudyjová, blízka príbuzná, dala Marienke niekoľko rád do nového manželského života. Hovorila jej: aby po sobáši prvá neprehovorila k Jožkovi, lebo ak prehovoriť, potom bude musieť v manželstve vždy prvá prehovoriť, keď sa povadia; aby si vyprosila od Jožka za oltárom v kostole peniaze, aby jej v manželstve vždy tak dával; aby novomanželia za svadobným stolom nič nejedli ani nepili, lebo potom aj ich deti budú mnoho jesť a piť; aby v prvú noc prvá nezaspala, lebo ak zaspí, aj prvá zomrie, a podobne.

Z kostola účastníci svadobného sprievodu vracali sa do domu rodičov mladuchy, kde nasledovala svadobná hostina pre pozvanú mládež. Zo starších v tomto prípade sadali za stôl iba významnejší funkcionári svadby (starosta, maršauka, zástavník a veľká svatka). Za svadobným stolom hostia sa rozdelili na dva tábory. Jeden tábor predstavoval príbuzenstvo mladuchino a druhý príbuzenstvo mladoženíchovo. Mladuchino príbuzenstvo vyjadrovalo v piesňach všetko najlepšie o mladuče a príbuzenstvo mladoženíchov opäť všetko najlepšie o ženíchovi. Napr.:

Ej, naša mlada taka,
ej, jak bila lelija,
ej, a vaš mladi taki,
ej, jak naľata žiňa.

V roku 1906 podľa tradície každý host sediaci za svadobným stolom u rodičov mladuchy dostal ručník. Praktizovalo sa to obyčajne tak, že rozdala ich niektorá nevesta z príbuzenstva mladuchy, v našom prípade tetka Rudyjová. Ručníky nedávali hneď, ale

iba potom, keď si ich svadobníci vyprosili formou piesní. Napr.:

Zdaleka me vandrovali,
koňe se nam dokonali,
treba bi nam rušnički,
poucirac koňički.

Zdaleka me svatove,
treba bi nam kovac koňe,
treba bi nam rušnički,
poucirac koňički.

Keď svadobníci už mali ručníky, teraz sa začali opäť v piesňach hádať družbovia s družicami a svatkami. Začali družbovia:

Vi družički ňešpivajce,
bo vi špivac ňeznace,
ľem bečice, jak cel'ata
a maučice, jag mačata.

Vi družički bez haňbi,
čom vi haňbi ňemace,
čom vi jednu špivanku,
po storas špivace.

Vi družički nešpivajce,
bo vi kratki nosi mace,
mi puľakou porežeme,
ta vam nosi natšijeme.

Družice im na to odvetili:

Ej, mame družbu mame,
ej, jak bi ho utočiu,
ej, pošou do varoša,
ej, bujak ho preskočiu.

Ej, bujak ho preskočiu,
ej, krava poterkala,
ej, bodaj tota krava,
ej, rohi polamala.

A naš družba bohobojni,
iše s karčmi ta še mod'li,
hore patri, dolu viži,
idu za ňim šicki žiži.

A naš družba jaki, taki,
nosi u kobeľi fl'aki,
ic do frasa is fl'akami,
čom ňeprišeš z hudakami.

Potom sa svadobníci za svadobným stolom pomodlili a tetka Rudyjová doniesla Marienke na ruky malého asi trojročného chlapčeka. Marienka ho posadila

na kolená, no čoskoro ho musela vrátiť, lebo sa rozvrieskal. Robilo sa to, ba i dodnes sa to robí preto, aby prvé dieťa, ktoré sa narodí novomanželom, bol chlapček, a nie dievča.

Nakoniec, keď „sokački“ doniesli na stôl kašu (ryžu), ktorá v minulosti vyhánala hostí spoza stola, hostia povstali, zaspievali cirkevnú pieseň „Mnohaja, blahaja lita...“ i rozišli sa. Na ich miesto teraz sadli tí, ktorí predtým obsluhovali sediacich za svadobným stolom („čopnare“ a „sokački“).

Po skončení stolovania muzikanti začali vyhrávať do tanca, ale zas len krátko, lebo všetci hostia spoločne so ženíchom mali za povinnosť doprovádzať mladuchu na ceste do domu Jožkových rodičov.

Pytač Štofa opäť previedol „vipitovaňe“, v ktorom ďakoval rodičom Marienky za všetko, čo pre ňu dobrého vykonali, za ich opateru a výchovu. Keď Štofa dokončil „vipitovaňe“, Marienkiní rodičia požehnali Marienku i jej manžela a poprajúc im hojnosť všetkého najlepšieho v ich novomanželskom živote, rozlúčili sa s nimi.

Celý svadobný sprievod odobral sa do domu Jožkových rodičov, kde nasledovala svadobná hostina. Ale tu sadali za stôl iba hostia z príbuzenstva mladoženicha. Počas svadobnej hostiny u mladoženicha muzikanti sa rozdelili na dve skupiny. Jedni vyhrávali stolujúcim, druhí mládeži na dvore. Svadobná hostina v dome rodičov mladoženicha skončila sa neskoro v noci. Hostia sa začali pomaly rozchádzať domov, a tým sa i skončil prvý deň svadby.

Jožko s Marienkou dnes išli spať na pôjd, kde pre nich miesto pripravil prvý družba. Položil im pod podušku jarmo, aby i oni, podobne ako voly, ťahali jarmo manželského života spoločne.

V utorok približne okolo deviatej starý Puškár vybral sa po dedine pozývať na svadbu, no dnes už rodičov mládeže, ktorá sa hostila včera. Avšak mládež i dnes tu nechýbala, obzvlášť v tanci. Sotva cigánimuzikanti zahrali, dostavila sa i bez pozvania.

Podobne ako starý Puškár, starý Chochol tiež si pozval starších z príbuzenstva k sebe na hostinu. Teda u Puškára i u Chochola bola hostina svojím charakterom podobná včerajšej. Niektorí otcovia dnes krajšie spievali, ako ich synovia včera. Najmä starý Rudý, ktorý všade spieval svoju obľúbenú, i dnes si to nenechal a hneď prvý začal:

Voda, voda, ňit ľepša voda,
jako z Bodroga.

Vino, vino, ňit ľepše vino,
jak zos Vinnoho.

Švarni šuhaj travu koši,
Žiučatko mu vodu noši.

Voda, voda, ňit ľepša voda,
jako z Bodroga.

„Sokački“ v dome Marienkiných rodičov narychlo sa najedli, zobrali do rúk koláče zabalené do „xlebovok“ a spievajúc došli do domu Jožkových rodičov, kde od včerajšieho dňa bola už i Marienka. Na dvore urobili kruh a začali spievať takéto piesne:

Ej, višij gu nam, višij,
naša paňi mlada,
naša paňi mlada,
šak mi tomu rada.

Ej, ňeveľo nas prišlo,
neveľo nam treba,
po poharu vina,
po falatku xľeba.

Marienka podľa piesne vedela, že sú to „kolačkarki“ z jej príbuzenstva, vzala do rúk fľašu s pálenkou a začala ich rad radom vynukovať. Potom ich pozvala do izby, kde nasledovalo krátke pohostenie.

Krátko na to, ako z domu Marienkiných rodičov vyšli „kolačkarki“, starý Puškár pozval suseda Petrička, preslaveného v dedine tým, že mal pekné kone, aby odviezol k Chocholovým Marienkinu „častku“. Petričko s pozvaním súhlasil a za chvíľu už viezol na voze všetko, čo rodičia dávali Marienke do vena. („kasnu, ladu, zahlauki, perini“ a pod.)

Keď už bolo všetko na voze, sadla si naň ešte mladá nevesta Roza Romanová s kúdeľou v ruke. Po celý čas na voze priadla, aby vraj Marienka bola dobrou priadkou. Aby sa nášmu kočišovi veselšie šlo, ba aby i ľudia vedeli, že sa vezie veno, Romanová, ktorej do spevu bolo snáď najmenej, len čo vyšli z dvora, zatiahla:

Ej, išeme, išeme s troma vožikami,
tumci, tumci, tralalom s troma vožikami.

Na peršim vože vežeme ladu i perini,
tumci, tumci, tralalom, ladu i perini.

A na druhim vože štriblo i zoloto,
tumci, tumci, tralalom, štriblo i zoloto.

A na trecim vože šeša mološata,
tumci, tumci, tralalom, šeša mološata.

V dome mladoženichových rodičov kočiša i priadku pekne uvítali a hneď ich posadili za stôl. Starší z príbuzenstva sa hostili a mládež tancovala až do neskorého večera.

Večer starosta svadby i niekoľko žien z Marienkinho príbuzenstva odvedli mladuchu do domu suseda Čoreja, kde previedli akt čepčenia, pri ktorom obliekli Marienku do nového rúcha, aké nosili len vydaté ženy. Pritom vlasy jej splietli v tzv. „fizuru“ a na hlavu dali „začepku“, bez ktorej sa Marienka už nikdy viac nesmela zjaviť medzi ľuďmi. Na začiatku tohto aktu pytač Štofa prehovoril k Marienke:

Dcera moja draha, veľoš' putovala,
 zo žadním paropkom prekaški s' nemala,
 až teras zo mnu maš jednu, dva prekaški,
 pokľa ci viplecu tvojo žouti vlaski.
 Vlaski ci viplecu, vinok ci zahubu,
 tak ja ce virucu z živockoho cugu.

Prítomné ženy na jeho slová zaspievali Marienke
 žalostnú pieseň za jej vlasmi i začali s čepčením.
 Bola to pieseň:

Ej, tedi sebe tedi, žiuče roskošuje,
 kedi dolou sobu vlaski rosčesuje.

Ej, a jak vono buže hore podčesovac,
 tedi vono buže prehorko banovac.

Už počepčená naša Marienka sotva sa stačila po-
 kochať pred zrkadlom v svojom nevestovskom rúchu,
 zrazu počula, že už idú so spevom pridančania, pre
 ktorých len pred chvíľou odišiel jej manžel Jožko.
 Hneď si prichystala pre seba pálenku a pre Jožka
 víno, aby, až dôjdu na dvor, mali ich čím ponúknuť.
 I netrvalo dlho a už boli pridančania v Chocholovom
 dvore, kde sa postavili pekne do kruhu a začali
 spievať:

Ej, vižij gu nam, vižij,
 naša pani mlada,
 naša pani mlada;
 šak mi tomu rada.

Ej, vižij gu nam, vižij,
 z murovanej xiži,
 [: bo nas pod oblačkom :],
 zaľivajú slizi.

Ej, bači se nam u vas
 i seno i slama,
 ľem se nam ňebači,
 xiža otarhana.

Pridančania, boli to hlavne mladí ženáči a Marien-
 kini rodičia, doniesli ešte zvyšky vena, ktoré nestačil
 zobrať na voz kočiš Petričko. V tomto prípade Ma-
 rienka nešla hneď vítať pridančanov. Namiesto nej
 šla k nim smiešne, za cigánku preoblečená mladá
 nevesta Pestuchová, ktorá sa vydávala za mladuchu.
 Pridančania s ňou však nesúhlasili a trvali na tom,
 aby im poslali tú nevestu, ktorú sem dali oni. Keď
 i po dlhšom čase nijak sa nemohli dohodnúť, naraz
 prichádza Marienka s Jožkom a začínajú ponúkať
 hosti, ona pálenkou a Jožko vínom.

Po skončení privítania i po krátkom pohostení pri-
 dančanov, hostia s netrpezlivosťou očakávali tanec,
 zvaný „redovi“.

I keď celý dej svadby odohrával sa v októbri, jeseň
 v tomto roku bola veľmi teplá, takže naši novoman-
 želia rozhodli sa previesť „redovi“ vonku, na dvore.

Zvláštnosťou pre tento tanec je, že každý, kto chce
 s mladuchou tancovať, musí jej za tanec zaplatiť.

Na začiatku tohto tanca pytač Štofa opäť niekoľ-
 kými slovami prehovoril k prítomným, na čo takmer
 všetci hostia striedali sa v tanci s Marienkou.

Prítomnému z tancujúcich, hlavne dievčatá
 a mladé nevesty, spievali pre tento tanec charakte-
 ristické piesne a muzikanti po celý čas hrali iba me-
 lódiu radového tanca. Napr.:

1. [: Noľem družbo pozaxoc :],
 [: buže tvoja perša noc :].
2. [: Naša mlada jak taňir :],
 [: tancuje zňu gaval'ir :].
3. [Xto z ňu teras tancuje :],
 [: naj jej taľar daruje :].
4. [: Kmotra, kmotra, šumni sce :],
 [: teras se mi bačice :],
 [: ta i vaša podoba :],
 [: bo sce šumna osoba :].
5. [: Jak se pambox raduje :],
 [: kec zos cetku tancuje :],
 [: ňetak bi se radovau :],
 [: keby cetoš tancovau :].
6. [: Šestro moja preľuba :],
 [: ľubuj ti svoho muža :],
 [: occa macir i šestru :],
 [: bužeš dobru ňevestu :].
7. [: Pajtašočko naša,
 co ší narobila :],
 [: ej, hoj, samaš se oddala,
 nas ši zoxabila :].
 [: Samaš še oddala,
 zvečera spac ľihaš :],
 [: ej, hoj nas ši zoxabila,
 na valafe špivac :].
8. [: Na želenim dube,
 ptačok ptačka rube :],
 [: ej, hoj, počekaj ti Marčo,
 jaki Jožko buže :],
 [: Počekaj ti Marčo,
 jaki Jožko buxe :],
 [: ej, hoj, keľo dreu pod lauku,
 s každim ce bic buže :]. Atd'.

Posledný šiel tancovať Jožko. Muzikanti pridali
 do tempa a prítomní zanötli:

9. Ej, jačmeň, jačmeň,
 želeni jačmeň,
 [: už ja tebe ženo moja,
 tej noci načnem :].

Ej, a kec ňe tej,
xořem na druhu,
[: uř ja tebe řeno moja
ňeengeduju :].

Keď Jořko dotancoval, prvý družba Minarčik zobral mu z hlavy klobúk, dal ho na hlavu Marienke a zvolal: „N a x l a p c a !“ To sa robilo v minulosti a robí sa eřte i dodnes, vraj preto, aby prvě dieťa v manželstve bol chlapec, a nie dievča.

„Starejši“ Štofa a „maršauka“ Maťařčík po celú dobu „redovou“ sedeli na dvore za stolom a kařdého tanečníka ponúkali pálenkou a zákuskom. Keď sa

„redovi“ skončili, v dome rodičov mladořenícha nasledovala nová hostina.

Pridančania teraz sedeli za svadobným stolom, a keď im dlho nič neniesli, spustili:

Dajce vi nam dajce,
co vi nam mace dac,
řak mi vam ňepriřli,
za prazni stol řidac.

Po skončení stolovania pridančanov, hostia sa rozišli domov, a tým sa končil druhý deň svadby.

Posvadobné obrady

V stredu ráno poschádzali sa opäť najbliřší príbuzní do domu rodičov mladuchy i mladořenícha na tzv. svadobnú hostinu, ktorej sa u nás hovorí „pohlotki“.

Tento tretí a posledný svadobný deň, najmä starři z blízkeho príbuzenstva robili v domoch svadobníkov poriadky a mladři eřte i dnes spievali a tancovali. Asi okolo deviatej hodiny v jednom i v druhom dome počuli sme spev tých, ktorí v predchádzajúce dni obsluhovali. Dnes si uř iba oni holdovali pri rozochvených strunách muzikantov a konzumovali to, čo sa zvýřilo z predchádzajúcich dní.

U Puřkárových niekoľko mladých neviest, ktoré si dnes uř i viecej uhlí ako v predchádzajúce dni, zvolili si zo svojho stredu jednu za kováča a vybrali sa k Chocholovým pokovať Marienku, aby vraj na ceste manželského řivota bola vytrvalá. Chytili mladuchu za nohu a niekoľkokrát jej kováč udrel po topánke. Po prevedení kovania řeny z kováčskeho cechu vymohli eřte na Jořkovi, aby im za kovanie zaplatil, a keď sa tak stalo, posadili sa za stól a hostili sa.

Okolo obeda prvý družba Minarčik odviezol muzikantov, no i keď sa vrátil, svadba eřte nebola u konca. Řeny ako sluřnejšie stvorenia sa uř pred obedom porozchádzali, ale chlapov nie a nie dostať domov.

Popoludní asi okolo tretej, keď uř im i vlastné svedomie hovorilo, že sa nepatrí tak dlho vysedávať, i keď na svadbe, dohodli sa, že uř keď svadba, tak nech bude svadba, že ju pôjdu spoločne dokončiť ku krčmárke řarej. Cestou vřak zařli eřte k Puřkárovým, kde tiež našli niekoľko sebe podobných a tak potom spoločne i so starým Puřkárom řli do krčmy, kde dokončievali svadbu až do neskorého večera. Tak naši hostia skončili posledný deň svadby.

V prvú nedeľu po svadbe v dome rodičov nevesty bola opäť hostina, podobná svadobnej. Zúčastnili sa jej najbliřší príbuzní z jedného i druhého príbuzenstva a hlavní funkcionári svadby. Hostí starý Puřkár hneď posadil za stól. Pri hostine hostia vystriedali množstvo rôznych piesní súvisiacich so svadbou, no najviac pozornosti upútala naša Marienka piesňou:

[: Naco sce me mamočko :],
tak skoro oddavali?

[: Naco sce moju hlauku :],
tak skoro zaviazali?

A ja teras ňebořatko mladá řena,
ja muřu buc svomu mužoj poňiřena,
[aco ja tam budu robic :],
mezi řuřmi cuřima?

Stará Puřkárka, ktorá v tom čase ponúkala řeny za stolom sladkou pálenkou, keď počula túto pieseň, ktorá ju dojala až k slzám, premořla sa a svojim stareckým hlasom odpovedala:

[: ňebuj ře řiuko moja :],
řem ře na boha volaj,
řem tí joho prikazaňa vře zaxovaj,
manřelovi i rodičom pošřivojs daj,
[: řem ře na boha volaj :],
a ře ho ňeopusčaj.

Ku koncu hostiny kařdý uř bol v ruřovej nálade. „Sokački“, ktoré teraz vysluhovali v dome Puřkárových, zvlářt tie najmladřie, zobrali „britvanki“, začali nimi biť do taktu, za čo im stolujúci hádzali po grajciari.

Mladým nevestám nedalo dlho sedieť za stolom, ponechali mužov naďalej pri pohárikoch a išli do karičky, či „kolřesa“, ako sa mu u nás hovorí. Muži spievali za stolom a mladě nevesty i dievky v karičke.

Naša Marienka, ktorá v karičke tiež nechýbala, hneď si zanôtila:

Uř ja mamčuš Jořičkova,
bo Jořičko duřa moja,
bo z Jořička ruřa kvitňe,
gu momu serdečku řipňe.

Takto v dobrej nálade sa zabávali naši hostia už dnes posledný deň, čím sa končilo celé svadobné obdobie Marienkinu a Jožkove.

SLOVNÍČEK

- barvenok — myrta, barvienok.
britvanka — nádoba z plechu na pečenie koláčov.
bujak — plemenný býk.
častka — veno.
čopnare — maď. czaplár, čašník; obsluha roznášajúca na svadbe nápoje.
darunok — dar.
družički — Ich počet závisí od množstva príbuzenstva mladuchy; teda mladoženích družice nepovoláva. Z nich dve sú tiež tzv. „perše“, ktoré majú za úlohu „na ven-cox“ viť vence, ostatné družice im pritom iba vypo-máhajú. Bývajú nimi len slobodné dievčatá.
družbove — Ich počet, ako aj u družičiek, záleží od množ-stva príbuzenstva mladuchy a mladoženícha. Z nich jeden alebo i dvaja sú tzv. „perši“, ktorí sa od ostat-ných odlišujú tým, že majú väčšie „pokrejdí“ a pri každom stolovaní sadajú za stôl. Mladucha i m'lado-ženích povolávajú si ich z najbližších príbuzných. Ostatní obyčajní družbovia nemajú na svadbe žiadnu dôležitej-šiu funkciu; po celú dobu svadby sa iba zabávajú.
družbouske — svadobná muzika pre družbov a družice.
fizura — frizúra.
xiža — dom.
xustka — súčasť ženského odevu, ktorú si prehadzujú ženy cez plecia. Niekedy sa dávala mladuche do vena. Odtiaľ názov „po xustku“.
x'lebouka — Vyšivaná prikrývka z domáceho tenkého plátna; na svadbe dáva sa pod tortu a pri redovom na stôl. V každodennom živote slúži hlavne na zaba-lenie chleba, od toho „x'lebouka“.
kasna — skriňa so zásuvkami pre ženské šaty.
kolačkarki — ženy, ktoré nesú koláče k mladoženíchovi.
korec — štvrtina katastrálneho jutra.
koľeso — tancovanie v kruhu, v karičke.
lada — podobne ako kasna slúžila v minulosti pre usklad-nenie ženského odevu. Od kasny sa líši tým, že nemá zásuvky, ale vrchnák.
maršauka — čo do hodnosti nižší ako starosta. Pri sva-dobnej hostine začína modlitbou.
perina — prikrývka vyplnená vo vnútri perím.
pokrejda — ozdoba družbov a mladoženícha z umelej ru-žičky a hodvábnej bielej stužky.
pridančaňe — svadobní hostia, ktorí prinášajú za mla-duchou výbavu.
redovi — časť svadobného obradu; tanec v určitom po-radí.
rušník — na oboch koncoch vyšitý uterák z domáceho tenkého plátna.
sokački — kuchárky.
starosta — hlavný funkcionár svadby.
svatki — Povoláva ich iba mladoženích. Z nich jedna je tzv. „perša“ alebo „veľká“, ktorou obyčajne je mlado-ženíchova kmotra. V prípade, že mladoženích už kmotru nemá, býva „peršou svatkou“ najbližšia príbuzná, no v jednom i v druhom prípade sú to už vydaté ženy „nevesti“. Obyčajnými svatkami sú dievky z mladože-níchovho príbuzenstva.
svat — názov pre otcov novomanželov.
taľar — dolár.
torta — dort.
vence — časť svadobného obradu skoro ráno, pri ktorom sa vijú venčeky.
vipitovaňe — reč starejšieho pred odchodom do kostola a pri rozlúčke mladuchy pred odchodom do domu mla-doženícha.
začepka — hodvábna šatka.
zahlavok — poduška.
zastavnik — funkcionár svadby, ktorý chodil po celú dobu svadby so zástavou.
zlatouka — v minulosti peňažná jednotka (teraz asi 20 Kčs).
žiňa — tekvica.